

NEPREGLEDNI CRVENI OCEAN:

Oktobarska revolucija i žensko nasljeđe (1917.-2017.)

utorak, 7. 11. 2017.

Centar za ženske studije/Memorijalni stan Marije Jurić Zagorke, Dolac 8

PROGRAM:

11:00 -11:10 Otvaranje skupa, moderatorica: Sandra Prlenda

11:10-11:25 Stefan Treskanica: Crvena metrika purpurnog spektra: androgini pogled

11:25-11:40 Tatjana Jukić: Oktobarska Garbo: klasični Hollywood i revolucija

11:40-12:00 Rasprava

12:00-12:15 Ana Rajković: *Oktobarke* u borbi za bolje sutra

12:15-12:30 Renata Jambrešić Kirin: Apsolutne drugarice nakon Oktobarske revolucije

12:30-12:45 Rasprava

12:45-13:00 Branimir Janković: Radnice, komunistkinje, avijatičarke: žene u međuratnim putopisima u SSSR

13:00-13:15 Barbara Blasin: Oktobarska revolucija u našim ženskim glasilima (1917.-1941.)

13:15-14:00 Završna rasprava

U mnoštvu publikacija, znanstvenih skupova, izložbi, digitalnih arhiva i mrežnih stranica posvećenih stogodišnjici Oktobarske revolucije, rijetko se može čuti i doživjeti glasove žena kao aktera povijesnog događaja koji je žestoko uzdrmao stari i iznjedrio novi, suvremeni svijet. Otvorenost lijevih političkih pokreta i partija prema ženama kao revolucionarnim političkim subjektima aktivirala je obespravljenu polovicu čovječanstva da oblikuje nove ciljeve, metode i način rada unutar i izvan ženskih udruženja i pokreta, a imala je i dalekosežan utjecaj na sve socijalne, protukolonijalne i nacionalne revolucije u dvadesetom stoljeću. Proleterski imaginarij vezan uz prvu državu radnika, seljaka i intelektualaca, zajednicu modernog ustava, planske privrede, opće modernizacije, socijalnih službi i socijalnih servisa, zajamčenih reproduktivnih prava i seksualnih sloboda, uz niz kontradikcija, ambivalencija i devijacija u većem ili manjem opsegu i raznim fazama eksperimenta, iznjedit će političke aspiracije, utopijske vizije i konkretne aktivnosti milijuna ljudi na svim kontinentima. U vrijeme konzervativne kontrarevolucije i neoliberalne totalitarizacije europskog kontinenta, potrebno je prisjetiti se civilizacijskih vrijednosti koje su nam namirili lijevi pokreti, a Oktobarska revolucija posebice, poput radničkih i socijalnih prava, rodne emancipacije i ljudskih prava žena, internacionalizma, transnacionalne solidarnosti i socijalne pravde. Sudionici simpozija obilježiti će ovaj epohalni događaj propitujući njegove slojevite, u domaćoj znanstvenoj zajednici mahom zanemarene ili neistražene, ideologizirane ili rodno neosvijestene, jednoznačno kodirane ili „muzealizirane“ aspekte. Naglasci će biti na ulozi žena u domaćem i međunarodnom komunističkom pokretu i tijelima Kominterne, načinima na koje su u domaćim i stranim poslijerevolucionarnim putopisima prikazivane promjene koje je sovjetskim ženama donijela revolucija, kako su iste reprezentirane u američkoj kinematografiji (na primjeru filma *Ninotchka*) i domaćim ženskim glasilima od 1917.-1941.

Sažeci izlaganja:

Stefan Treskanica: Crvena metrika purpurnog spektra: androgini pogled

Sučeljujući simptomatska mjesta iz prozopografskog "oktobarskog" ženskog niza u dugom trajanju (Inessa Armand, Elena Stasova, Rozalija Zemljačka, Nadežda Krupskaja, Rosa Luxemburg, Jevgenija Boš, Aleksandra Kolontaj, Tatjana Marinić, Aino Kuusinen, Tina Modotti, Polina Žemčužina, Frida Kahlo, Babette Gross, Margarete Buber-Neumann, Dolores Ibárruri, Hélène Rytman, He Zīzen, Đijang Đing i dr.) u interesu je izlaganja rastvoriti kontradikcije u emancipaciji na primjeru sovjetskog modernističkog eksperimenta i međunarodnog komunističkog pokreta s njegovim specifičnim kristalizacijama, gdje su žene bile i ugaoni kamen, i "u sjeni" a i na sceni revolucije. Ulazni orijentir radovi su Barbare Clements (*Bolshevik Women*), Sheile Fitzpatrick i Jurija Slezkinea (*In the Shadow of*

Revolution: Life Stories of Russian Women from 1917 to the Second World War), Marka D. Steinberga (*The Russian Revolution, 1905-1921*), Brigitte Studer (*The Transnational World of the Cominternians*) i Lydije Sklevicky (*Konji, žene, ratovi*).

Stefan Treskanica (Karlovac, 1989.), nezavisni istraživač, trenutno zaokupljen premjeravanjem XX. stoljeća i oktobarskog iskustva (dijelom i na <https://oktobarika.wordpress.com/>). Surađivao u *Zarezu*, *Gordoganu*, *RAD*-u, studentskim časopisima *Čemu*, *Pro tempore*, *Slobodni filozofski*. U sklopu Kartografije otpora (RLS SEE-BLOK, 2015-17) publicirao *Narodnu pomoć kao indeks zagrebačkog pokreta otpora (1941.-45)*. Zainteresiran za perspektive javne povijesti i intermedijalnost povijesnog ispitivanja (uz udrugu BLOK u više navrata; s Ivanom Pericom na *Motoru mijene*; mreža *Media and Memoria in South-Eastern Europe*, 2012.-2013.; recenzija upotrebe sistema CatViz u suradnji s Arturom Šilićem). U Sklopu ISHA-e Zagreb suorganizirao ili sudjelovao u nizu seminara/konferencija 2008.-2012., 2012.-2014. potencirao seminar o Braudelu.

Tatjana Jukić : Oktobarska Garbo: klasični Hollywood i revolucija

Predlažem kratku raspravu o *Ninotchki* (1939), filmu Ernsta Lubitscha s Gretom Garbo u ulozi sovjetske revolucionarke. Naime, uzme li se u obzir središnje značenje Garbo za klasični Hollywood, taj film pokazuje kako se Oktobarska revolucija smješta u srce klasične američke kinematografije, jednako kao što hollywoodska Garbo postaje instrument za domišljanje Oktobra kao intelektualne situacije i strukture afekta.

Tatjana Jukić je redovita profesorica na Odsjeku za anglistiku zagrebačkoga Filozofskog fakulteta. Autorica je knjiga *Zazor, nadzor, sviđanje. Dodiri književnog i vizualnog u britanskom 19. stoljeću* (2002) i *Revolucija i melankolija. Granice pamćenja hrvatske književnosti* (2011). Vodi znanstvenoistraživački projekt "Kulturna povijest kapitalizma: Britanija, Amerika, Hrvatska".

Ana Rajković: Oktobarke u borbi za bolje sutra

Rodni aspekti raznih pokreta i revolucija u historiografskom narativu, većinom se nalaze na njegovim marginama. Sukladno tomu, brojne žene, poput Lucy Parson ili Louise Michel još su uvijek nedovoljno istražene, iz čega proizlazi i njihova suvremena marginaliziranost. Slična sudbina prati i domaće revolucionarke poput Adele Pavošević (osječke Rose Luxemburg) ili Marije Sukić, čije je djelovanje u okviru represivnog aparata Kraljevine SHS potpuno marginalizirano, a samim time i zaboravljeno. U kontekstu navedenog, a s ciljem ukazivanja važnosti na dodatna istraživanja revolucionarnih previranja u rodним okvirima, proizlazi i potreba (re)interpretacije uloge žena u radničkom pokretu, odnosno onom njegovom dijelu koji se oslanjao na tradiciju Oktobarske revolucije. Naime, važnost ovog istraživačkog

područja proizlazi iz njegove aktualnosti u suvremenom društveno-političkom kontekstu, čime on uvelike nadilazi isključivo rodnu determiniranost.

Ana Rajković diplomirala je povijest i hrvatski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Osijeku (2007). Polaznica je doktorskog studija *Moderne i suvremene hrvatske povijesti u svjetskom i europskom kontekstu* na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Područje njezinog posebnog istraživačkog interesa čine odnosi unutar radničkog pokreta na području Slavonije u razdoblju od 1918. do 1929. godine te sudjelovanje žena u radničkom pokretu u kontekstu njihovog sve aktivnijeg društvenog i ilegalnog djelovanja. Šire istraživačko područje interesa čini joj proučavanje redefiniranja rodne politike na području Latinske Amerike u okviru kreiranja nove regionalne politike, koja se pojavila krajem 1990-ih godina na navedenom prostoru. Do sada je izlagala na nekoliko međunarodnih i domaćih konferencija. Članica je redakcije *Novi plamen* te suradnica *Vox Feminae* i *H-alter* portala.

Renata Jambrešić Kirin: Apsolutne drugarice nakon Oktobarske revolucije

Namjera je mog priloga diskusiji ukazati na uzroke šutnje jugoslavenskih žena i komunistkinja koje su boravile u sovjetskoj Rusiji nakon Oktobarske revolucije kao supruge partijskih funkcionara, polaznice Međunarodne lenjinske škole ili političke radnice u tijelima Kominterne s ciljem ostvarenja svjetske socijalističke revolucije. Riječ je o ženama koje su razmišljale i djelovale transnacionalno, rušile rodna i normativna očekivanja građanskog društva, a svoje znanje, sposobnosti i feminističko osnaživanje upregnule u promjenu uvjeta života ne samo vlastitih društava nego i čovječanstva u cjelini. Niz predanih i revoluciji posvećenih „apsolutnih drugarica“ a historiji nevidljivih revolucionarki – optuženih za „politički kriminal“ u Kraljevini Jugoslaviji, a „sovjetsku špijunažu“ u vrijeme raskola Tito-Staljin – zaslužuje daljnja istraživanja i naknadni upis u povijest lijevih pokreta. Svojim transnacionalnim biografijama ističu se Amalija Malka Regent (Gorenja Trebuša 1888.–1970.), Tina Modotti (Udine 1896.–1942.), Anica Lokar (Ajdovščina 1897.–1976.), Marija Bernetič (Trst 1902.–1993.), Milena Mohorič-Premru (Ormož 1905.–1972.), Zdenka Kidrič (Ljubljana 1909.–2008.), Herta Haas (Slovenska Bistrica 1914.–2010.) tri sestre Seidenfeld (Gabrielle, Serene i Barbare) kao i tri od šest sestara Blüch (Elena, Elisa, Julia/Giulia), rođenih u Rijeci krajem 19. i početkom 20. stoljeća, sestre Greta Dijamant/Maria Werner (Vukovar 1900. -??) i Katarina Dijamant/Keta Vermeulen (Vukovar 1901.- ??), potom Nana Šilović-Keršovani-Martinović (Rio de Janeiro 1913.–1946.?), Anka Butorac (Donje Pazarište 1903.–1942.), Jovanka Mileusnić-Horvatin (Križevci 1900.–??), Marija Vinski (Černovici 18?? – 1941.), Anka Gržetić (??), Spasenija Cana Babović (Lazarevac 1907.–1977.), Vukica Mitrović Šunja (Sveti Stefan 1912.–1941.), Kristina Kusovac Nina (1902.–?). Uz pomoć oskudnih povijesnih izvora i rijetkih objavljenih sjećanja sekundarnih svjedoka možemo rekonstruirati djeliće biografija ovih izuzetnih žena koje su doživjele silovite uzlete i nasilne (s)lomove progresivnih ideologija. One zaslužuju našu pozornost jer svojim političkim nasljeđem

„dovode u pitanje i metanarative koji strukturiraju povijesno znanje i male povijesne istine“ (Rosenstone 1988) te ostaju trajna inspiracija ženskom (političkom) aktivizmu.

Renata Jambrešić Kirin znanstvena je savjetnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku i vanjska suradnica Centra za ženske studije u Zagrebu. Magistrirala je i doktorirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Sudirektorica je poslijediplomskog seminara *Feminisms in a transnational perspective* (IUC Dubrovnik), voditeljica HRZZ projekta *Naracije straha* (2017.-2021.), a od 2016. godine europska predstavica u Upravnom odboru Međunarodnog udruženja za istraživanje pripovijedanja ISFNR. Radove na temu politike pamćenja, književnosti svjedočenja, rodne povijesti i ratne etnografije objavljuje u hrvatskim i inozemnim publikacijama, a eseje i kratke proze u književnim časopisima te na radiju. Objavila je knjigu *Dom i svijet: o ženskoj kulturi pamćenja* (2008) te suuredila sedam zbornika znanstvenih radova.

Branimir Janković: Radnice, komunistkinje, avijatičarke: žene u međuratnim putopisima u SSSR

Naslov izlaganja parafraza je posthumnog naslova knjige Lydije Sklevicky *Konji, žene, ratovi* kojim se nastojalo izraziti prevlast zastupljenosti ratova, a time i konja, nad ženama u udžbenicima povijesti. Zastupljenost pak žena u putopisima u Sovjetski Savez – kada ih se spominje – može se sažeti kroz tri figure: radnice, komunistkinje i avijatičarke. To nisu dakako jedine figure žena predstavljene u putopisima, no mogu biti ilustrativan ulaz u problematiku korjenitih promjena statusa žena što ih je donijela Oktobarska revolucija. Premda o ženama u poslijerevolucionarnoj Rusiji govore primjerice i dnevници i pisma, putopisi u SSSR su u međuratnom razdoblju bili ključni žanr kojim se domaća i međunarodna javnost upoznavala sa sovjetskim društvenim eksperimentom. Zbog toga vrijedi razmotriti s kojim su se konkretnim ženama susretali autori domaćih i stranih putopisa u Sovjetski Savez te kako su govorili o njima i epohalnim promjenama u čijem su se središtu našle.

Branimir Janković je poslijedoktorand na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kojem je 2014. obranio doktorski rad koji je 2016. objavio kao knjigu *Mijenjanje sebe same: preobrazbe hrvatske historiografije kasnog socijalizma*. Priredio je 2013. knjigu *Intelektualna historija*, a 2015. uredio temat “Povijest emocija” u *Historijskom zborniku*. Na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu predaje od 2009. godine o povijesti historiografije i suvremenoj historiografiji, historiografiji o Francuskoj i Ruskoj revoluciji te javnoj povijesti. Jedan je od pokretača i urednika web-platfome Kanal Oktobarika [100.1917] i urednik web-portala Historiografija.hr, za koji piše kolumnu *Javna povijest*.

Barbara Blasin: Oktobarska revolucija u našim ženskim glasilima (1917.-1941.)

Prvi tekstovi o Oktobarskoj revoluciji i uključivanju žena u politički život nakon revolucije objavljeni su praktički istovremeno s izbijanjem revolucije u časopisu „Ženski svijet – mjesečnik za kulturne, socijalne i političke interese žena“ (1917.-1920.) koji je uređivala slovenska spisateljica Zovka Kveder nastanjena u Zagrebu. Časopis će do posljednjih brojeva 1920. prenositi vijesti i komentirati položaj žena u sovjetskoj Rusiji. Tekstovi o toj temi objavljavati će se i u časopisima: „Jugoslavenska žena“ (1918.-1920.), „Ženski pokret, žensko gibanje“ (1920.-1937.), „Žena danas“ (1936.-1939.), „Ženski svijet – za zabavu i pouku“ (1939.-1941.) te raznim drugim ženskim glasilima. Interes za društveni i politički položaj žena u novom socijalističkom društvu prisutan je u ovdašnjim ženskim glasilima sve do izbivanja II. svjetskog rata, te se preko tih glasila može uočiti odnos tadašnje „ženske scene“ prema komunističkoj ideji i socijalističkom poretku.

Barbara Blasin grafička dizajnerica, diplomirala je 2002. Studij dizajna Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu. Osim dizajnom bavi se fotografijom, te je radila na različitim interdisciplinarnim i istraživačkim projektima. Dobitnica je nagrade Hrvatske sekcije AICA-e (International Association of Art Critics) na “Zagrebačkom salonu” 2008. i 2011. godine. Autorica je knjige istoimenog istraživačkog projekta “Ženski vodič kroz Zagreb”, koja je 2006. ušla u nominaciju za nagradu Kiklop u znanstveno popularnoj kategoriji. Članica je Centra za ženske studije, te u suradnji sa Centrom radi na istraživačkom projektu “Ženski antifašistički Zagreb” (2014.-2017.). Članica je i ULUPUH-a, živi i radi u Zagrebu.